

XIII МАЈСКО
САВЕТОВАЊЕ

УСЛУГЕ И ОДГОВОРНОСТ

УРЕДНИК:

Миодраг Мићовић

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Крагујевац
2017.

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

УСЛУГЕ И ОДГОВОРНОСТ

**Уредник
МИОДРАГ МИЋОВИЋ**

**Крагујевац
2017.**

УСЛУГЕ И УСЛУЖНА ПРАВИЛА

Зборник реферата са Међународног научног скупа одржаног 19. маја 2017. године, на Правном факултету у Крагујевцу.

Међународни научни одбор Мајског саветовања:

Проф. др Мирослав Миловић, Филозофски факултет Универзитета у Бразилији; Проф. др Маркус Фаро де Кастро, Правни факултет Универзитета у Бразилији; Проф. др Данче Манолева-Митровска, Правни факултет "Јустинијан I", Универзитета "Кирил и Методије" Скопље; Проф. др Миха Јухарт, Правни факултет Универзитета у Љубљани; Проф. др Хрвоје Качер, Правни факултет Свеучилишта у Сплиту; Проф. др Един Ризвановић, Правни факултет Универзитета "Џемал Биједић" у Мостару; Проф. др Снежана Миладиновић, Правни факултет Универзитета Црне Горе; Проф. др Миодраг Мићовић, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

ИЗДАВАЧ: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу
Јована Цвијића 1, 34000 Крагујевац
Тел: (034) 306 510
телефакс: (034) 306 540
е-пошта: faculty@jura.kg.ac.rs
веб: <http://jura.kg.ac.rs>

РЕЦЕНЗЕНТИ Проф. др Хрвоје Качер
Проф. др Снежана Миладиновић
Проф. др Миодраг Мићовић

ЗА ИЗДАВАЧА: Проф. др Драган Вујисић

УРЕДНИК: Проф. др Миодраг Мићовић

ШТАМПА: Графопромет д.о.о.

ТИРАЖ: 100

ISBN 978-86-7623-074-7

Штампање Зборника подржало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

САДРЖАЈ

Начелна разматрања о услугама

1. Др Снежана Миладиновић, редовни професор
ОДГОВОРНОСТ И УСЛУЖНИ ПОСЛОВИ 3
2. Др Миодраг Мићовић, редовни професор
ОБАВЕЗЕ ПРУЖАОЦА УСЛУГА И ПОСЛЕДИЦЕ
ПОВРЕДЕ УГОВОРА О УСЛУГАМА 23
3. Др Јадранка Дабовић Анастасовска, редовни професор
Др Ненад Гавриловић, ванредни професор
ОДГОВОРНОСТ ДАВАОЦА УСЛУГА У ЕВРОПСКОМ УГОВОРНОМ ПРАВУ
И У ПРАВНИМ СИСТЕМИМА ЗЕМАЉА РЕГИОНА: ОПШТИ РЕЖИМ 41

Пословне и прометне услуге

1. Др Игор Камбовски, ванредни професор
ГРАЂАНСКО-ПРАВНА ОДГОВОРНОСТ ЗАСТУПНИКА 77
2. Др Бојан Урдаревић, ванредни професор
ПРУЖАЊЕ УСЛУГА ОД СТРАНЕ МУЛТИНАЦИОНАЛНИХ
КОМПАНИЈА И КОДЕКСИ КОРПОРАТИВНОГ УПРАВЉАЊА 85
3. Др Лорис Беланић, доцент, Мр Иво Шкунца
АСИГНАЦИЈА КАО ПРОМЈЕНА СУБЈЕКТА
У ОБВЕЗНОПРАВНОМ ОДНОСУ 99
4. Др Слободан Симовић, доцент
ЗНАЧАЈ ПОСЛОВНЕ ЕТИКЕ И КОРПОРАТИВНЕ ДРУШТВЕНЕ
ОДГОВОРНОСТИ ЗА ИНДУСТРИЈУ ПРИВАТНОГ ОБЕЗБЕЂЕЊА 115
5. Др Иван Тот, виши асистент
СУВРЕМЕНИ ПОЈАМ ПОСЛА ОПЕРАТИВНОГ *LEASING*-А
НА ПОДРУЧЈУ ЕУРОПЕ 141
6. Милан Јечменић, сарадник у настави
УГОВОР О СПОНЗОРСТВУ КУЛТУРЕ И УМЕТНОСТИ 193

Финансијске и банкарске услуге

1. Др Хрвоје Качер, редовни професор
Др Бланка Иванчић Качер, доцент
ГОДИНУ ДАНА ПОСЛИЈЕ, 2017. ГОД. – *QUO VADIS CHF* 207
2. Др Свето Пурић, редовни професор
ЦЕНТРАЛНА БАНКА И БАНКАРСКЕ УСЛУГЕ 237

II

3. Др Данче Манолева Митровска, редовни професор
Мр Владимир Митревски, саветник у адв. канц.
ПОСТУПАК ЗА ПРИНУДНУ НАПЛАТУ ПОТРАЖИВАЊА БАНКЕ
ИЗ УГОВОРА О КРЕДИТУ НА ОСНОВУ МЕНИЦЕ 249
4. Др Соња Бунчић, редовни професор
Милена Галетин, асистент
МА Олга Дамјановић, сарадник у настави
МИКРОФИНАНСИЈСКЕ ИНСТИТУЦИЈЕ - НАСТАНАК И ОПСТАНАК
У НОВИМ ЕКОНОМСКИМ И ПРАВНИМ ОКВИРИМА 265
5. Др Владимир Козар, ванредни професор
Немања Алексић, адвокат
НАРУШАВАЊЕ НАЧЕЛА ЈЕДНАКЕ ВРЕДНОСТИ ДАВАЊА
УГОВАРАЊЕМ ВАЛУТНЕ, ДЕВИЗНЕ ИЛИ ИНДЕКСНЕ КЛАУЗУЛЕ 279
6. Др Јасмина Лабудовић Станковић, ванредни професор
ПОКРОВИТЕЉСТВО (ПОСАО ПРЕУЗИМАЊА ЕМИСИЈЕ) 305

Осигурање

1. Др Катарина Иванчевић, редовни професор
ОСИГУРАЊЕ ОД ОДГОВОРНОСТИ ТУРИСТИЧКИХ АГЕНЦИЈА 317

Туризам

1. Др Грасиела Гауди, редовни професор
Др Еухенио дел Бусто, ванредни професор
ПРЕГЛЕД РЕГУЛАТИВЕ О ТУРИСТИЧКИМ УСЛУГАМА
У АРГЕНТИНИ 343
2. Др Драган Вујисић, редовни професор
КАМПОВАЊЕ КАО ОБЛИК ТУРИСТИЧКЕ УСЛУГЕ 357
3. Др Драган Батавељић, редовни професор
УСЛУГЕ СЕОСКОГ ТУРИЗМА 371
4. Др Карлос Торес, ванредни професор
ПРАВНИ АСПЕКТИ РЕЗИДЕНЦИЈАЛНОГ ТУРИЗМА У ПОРТУГАЛУ ... 389
5. Др Антонија Паниза Фулана, ванредни професор
НОВЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У КОНТЕКСТУ ПОВЕЗАНИХ ПУТНИХ
АРАНЖМАНА И ОДГОВОРНОСТИ 397
6. Др Вентура Енрике Мота Флорес, професор истраживач
ТУРИСТИЧКА РЕГИОНАЛИЗАЦИЈА У ФУНКЦИЈИ УПРАВЉАЊА
ТУРИСТИЧКИМ ДЕСТИНАЦИЈАМА 405
7. Др Андреј Мићовић, доцент
ВАНСУДСКА ЗАШТИТА СТИЦАЛАЦА ТАЈМ-ШЕРИНГА..... 421

8. Ана Тимчић, докторанд
ОДГОВОРНОСТ ОРГАНИЗАТОРА ПУТОВАЊА
ПРЕМА ПРЕДНАЦРТУ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА 437

Спорт

1. Др Ненад Ђурђевић, редовни професор
ИМОВИНСКА ОДГОВОРНОСТ СПОРТСКИХ СТРУЧЊАКА 449

Услуге од општег интереса

1. Др Зоран Павловић, редовни професор
Милан Дакић, саветник омбудсману АПВ
КАРАКТЕРИСТИКЕ НОРМАТИВНОГ УРЕЂЕЊА УСЛУГЕ
ДАЉИНСКОГ ГРЕЈАЊА У РС У ОДНОСУ НА НАСТАНАК,
ПРОМЕНУ И ПРЕСТАНАК ПРАВА И ОБАВЕЗА ИЗ УГОВОРА
О ПРОДАЈИ ТОПЛОТНЕ ЕНЕРГИЈЕ И ЗАШТИТУ ПРАВА
КРАЈЊЕГ КУПЦА 485
2. Др Предраг Стојановић, редовни професор
ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈА КОМУНАЛНИХ УСЛУГА
СА ОСВРТОМ НА СТАЊЕ У РС 515
3. Др Срђан Владетић, ванредни професор
АВГУСТОВО ЗАКОНОДАВСТВО У ПОГЛЕДУ
УПРАВЉАЊА ВОДОВОДИМА 529

Интелектуална својина и услуге

1. Др Тони Дескоски, редовни професор
Др Вангел Доковски, доцент
(НЕ)ДОПУШТЕНОСТ АУТОНОМИЈЕ ВОЉЕ КОД ВАНУГОВОРНЕ
ОДГОВОРНОСТИ ЗА ШТЕТУ ИЗ ПОВРЕДЕ ПРАВА
ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ СВОЈИНЕ 539
2. Др Божин Влашковић, редовни професор
Др Милица Шутова, др. комис. за инспек. надзор - Скопје
ЕВРОПСКИ СУД О ИДЕНТИЧНОМ ПОЛОЖАЈУ
ЗАКУПОДАВЦА И ПРОВАЈДЕРА, КАО ПОСРЕДНИКА УСЛУГА
У СМISЛУ ПОВРЕДЕ ЖИГА 551
3. Др Сениша Варга, ванредни професор
ТЕХНОЛОГИЈА ТРАНСФЕРА ТЕХНОЛОГИЈЕ 563
4. МА Његослав Јовић, виши асистент
ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ *TELLE QUELLE* ОДРЕДБЕ У ПАРИСКОЈ
КОНВЕНЦИЈИ ЗА ЗАШТИТУ ИНДУСТРИЈСКЕ СВОЈИНЕ 589

Медијске услуге

1. Др Јелена Вучковић, доцент
УСТАВНЕ ГАРАНЦИЈЕ И ОГРАНИЧЕЊА СЛОБОДЕ
МЕДИЈСКИХ УСЛУГА 605

Здравство и социјална заштита

1. Др Емилија Станковић, редовни професор
„ЈАВНО ЗДРАВЉЕ“ У СТАРОМ РИМУ – *CLOACA MAXIMA* 617
2. Др Драгица Живојиновић, редовни професор
МЕРЕ СПЕЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ МАЛОЛЕТНИХ ИСПИТАНИКА
У УРЕДБИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ БР. 536/2014 627
3. Др Бланка Иванчић Качер, доцент
ГРАЂАНСКОПРАВНИ СТАТУС *ORPHAN DRUGS*
(ЛИЈЕКОВА „СИРОЧИЋА“) У РЕПУБЛИЦИ ХРВАТСКОЈ 647
4. Др Маја Просо, доцент
ПРАВА ПАЦИЈЕНАТА НА ЗАШТИТУ
ОСОБНИХ ПОДАТАКА О ЗДРАВЉУ 673
5. Др Вељко Влашковић, доцент
„НАЈБОЉИ ИНТЕРЕС БУДУЋЕГ ДЕТЕТА“ У КОНТЕКСТУ ПРИСТУПА
УСЛУГАМА БИМЕДИЦИНСКИ ПОТПОМОГНУТОГ ОПЛОЂЕЊА 699
6. Тамара Ђурђић Милошевић, асистент
ЕТИЧКА И ПРАВНА РАЗМАТРАЊА ТРАНСПЛАНТАЦИЈЕ ОРГАНА 711

Управа

1. Др Радоје Брковић, редовни професор
УСЛУГЕ ИНСПЕКЦИЈЕ РАДА, УПРАВНЕ ИНСПЕКЦИЈЕ И ЖАЛБЕНИХ
КОМИСИЈА У ЦИЉУ ЗАШТИТЕ ПРАВА ЗАПОСЛЕНИХ 727
2. Др Срђан Ђорђевић, редовни професор
ЗАЈЕДНИЦА СРПСКИХ ОПШТИНА КАО ПРУЖАЛАЦ УСЛУГА 743
3. Др Милан Палевић, ванредни професор
Е-УПРАВА КАО НЕОПХОДАН СЕРВИС ГРАЂАНА У РС 761
4. Др Жаклина Спалевић, ванредни професор
ЕЛЕКТРОНСКА ДЕМОКРАТИЈА И ЕЛЕКТРОНСКО ГЛАСАЊЕ 771
5. Др Дражен Миљић, секретар Универзитета у Бањој Луци
САВРЕМЕНА ДИЛЕМА У ВЕЗИ СА ПРУЖАЊЕМ ЈАВНИХ УСЛУГА 785

Образовање

1. Др Дејан Матић, доцент
НАЦРТ ЗАКОНА О ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ
И НОВЕ ОСНОВЕ УСЛУГА У ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ 805
2. Милан Костић, асистент
УСЛУГЕ ДОДАТНОГ ОБРАЗОВАЊА И ОБУКЕ ПРИ НАЦИОНАЛНОЈ
СЛУЖБИ ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ 815

Заштита корисника услуга

1. Др Срећко Јелинић, редовни професор
Др Звонимир Јелинић, доцент
ГОДСПОДАРСТВО И УСЛУЖНИ ПОСЛОВИ
С ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА УЛОГУ И ОДГОВОРНОСТ РЕВИЗОРА 827
2. Др Зоран Миладиновић, редовни професор
ОДГОВОРНОСТ ПРЕВОЗИОЦА ИЗ УГОВОРА О ПРЕВОЗУ СТВАРИ847
3. Др Милена Петровић, редовни професор
ОКОНЧАЊЕ ПОСТУПКА МЕДИЈАЦИЈЕ И ЊЕГОВЕ ПОСЛЕДИЦЕ 873
4. Др Велисав Марковић, ванредни професор
ОДГОВОРНОСТ ДАВАЛАЦА УСЛУГА
ПРЕД СУДОМ ЧАСТИ ПРИВРЕДНЕ КОМОРЕ 893
5. Мр Зоран Вуковић, асистент
КЛАУЗУЛЕ О НЕДОГОВОРНОСТИ У ПОТРОШАЧКИМ УГОВОРИМА 911

Услуге и кривична одговорност

1. Др Ванда Божић, научни сарадник
Др Жељко Никач, редовни професор
КАЗНЕНОПРАВНА ОДГОВОРНОСТ ЗА ПРИМАЊЕ МИТА
КАО НАГРАДЕ ЗА ОБЕЋАНУ УСЛУГУ 925

Услуге и друга са њима повезана питања

1. Др Маријана Дукић Мијатовић, редовни професор
ПРЕДНОСТИ АРБИТРАЖНОГ РЕШАВАЊА
ПРИВРЕДНИХ СПОРОВА 943
2. Др Габријела Михелчић, ванредни професор
Др Маша Магочић Зрински, доцент
УТЈЕЦАЈ ЗАШТИТЕ "КОНВЕНЦИЈСКИХ" ПРАВА
НА УГОВОР О НАЈМУ СТАНА 955

VI

3. Др Нина Планојевић, ванредни професор
РАСПОДЕЛА ТРОШКОВА ОДРЖАВАЊА СТАМБЕНИХ ЗГРАДА
У ПРЕДНАЦРТУ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА СРБИЈЕ 983
4. Др Мирослав Милосављевић, ванредни професор
ОРГАНИ БАНКЕ КАО СУБЈЕКТИ УСЛУЖНИХ ПОСЛОВА
И ЊИХОВА ОДГОВОРНОСТ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 1001
5. Др Ана Опачић, доцент
ПРОБЛЕМ ПРЕЗАДУЖЕНОСТИ ФИЗИЧКОГ ЛИЦА
У СВЕТЛУ ИНСТИТУТА ИНДИВИДУАЛНОГ СТЕЧАЈА 1021
6. Др Зоран Јовановић, доцент
ЗНАЧАЈ ЈАВНИХ НАБАВКИ У ПРОЦЕСУ ПРИСТУПАЊА РС
ЕУ СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА ЛОКАЛНУ САМОУПРАВУ 1039
7. Др Драгана Ћорић, доцент
ОДГОВОРНОСТ ЗАКОНОПИСЦА И ЗАКОНОДАВЦА
ЗА ЈЕЗИЧКИ ИСПРАВАН И РАЗУМЉИВ ТЕКСТ ЗАКОНА 1055
8. Др Зоран Илкић, правни заступник ДДОР Нови Сад
ПРОБИЈАЊЕ ПРАВНЕ ЛИЧНОСТИ - РАЗЛИКЕ У ОДНОСУ
НА ПОБИЈАЊЕ ПРАВНИХ РАДЊИ ДУЖНИКА 1067
9. Миливоје Лапчевић, асистент
ПАУШАЛНО ОПОРЕЗИВАЊЕ ПРИХОДА ПРЕДУЗЕТНИКА -
ЗАКОНОДАВНИ ОКВИР И ФИСКАЛНИ ЕФЕКТИ 1079
10. Немања Пандуревић, докторанд
ОБАВЕШТЕЊЕ О НЕСАОБРАЗНОСТИ РОБЕ
ПО БЕЧКОЈ КОНВЕНЦИЈИ 1091
11. Јелена Јанковић, докторанд
МОРАЛНИ РИЗИК У ОСИГУРАЊУ
ЗА СЛУЧАЈ НЕЗАПОСЛЕНОСТИ 1111
12. Јелена Милосављевић, МА
ПОСАО КРЕДИТА И ТЕНДЕНЦИЈЕ У РАЗВОЈУ
КРЕДИТНЕ УСЛУЖНЕ ФУНКЦИЈЕ 1025

*Др Божин Влашковић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу
Др Милица Шутова, Државна комисија за одлучивање
у другом степену у области инспекције
и повреде поступка, Скопље*

УДК: 347.77:341.645.2(-672EU)

ЕВРОПСКИ СУД О ИДЕНТИЧНОМ ПОЛОЖАЈУ ЗАКУПОДАВЦА И ПРОВАЈДЕРА, КАО ПОСРЕДНИКА УСЛУГА, У СМISЛУ ПОВРЕДЕ ЖИГА*

Резиме

Према одредбама Директиве 2004/48/ЕЗ државе чланице Уније требало би да титулару права интелектуалне својине омогуће издавање судских налога против посредника, чије услуге треће лице користи у циљу повреде ових права. Међутим, посредници своје услуге данас нуде како на стварном (традиционалном) тржишту, тако и на виртуелном (дигиталном) тржишту. С обзиром да је у ранијој пракси Европског суда решено питање издавања судских налога против посредника на виртуелном тржишту, поставило се питање да ли се на исти начин решава и одговорност посредника на стварном тржишту. Европски суд је на ово питање пружио потврдан одговор.

Државе чланице у својим законима треба да обезбеде мере, процедуре и правне лекове како би се осигурало спровођење права интелектуалне својине. Све изречене мере морају бити фер и правноправне, не непотребно компликоване или скупе, нити да садрже неразумне рокове, као и непотребна одлагања. Те мере ће бити пропорционалне и одвраћајуће и примењиваће се, на тај начин, како би се избегло стварање баријера легитимној трговини, а такође, морају бити довољно ефикасне у смислу суспензије постојећих испречавања будућих повреда-Кључне речи:

Кључне речи: *виртуелно тржиште, стварно тржиште, повреда жига, судски налог, својства мера, поступака и правних лекова.*

* Рад је написан у оквиру пројекта Правног факултета Универзитета у Крагујевцу "XXI век – век услуга и Услужног права", бр. 179012, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

1. Увод

Материјално право интелектуалне својине земаља чланица Уније је, доношењем већег броја директива, хармонизовано у значајној мери. У циљу успостављања унутрашњег тржишта било је неопходно отклонити ограничења слободног протока роба и услуга, како би се створило окружење које је подстицајно за иновације и инвестиције. У том контексту, заштита интелектуалне својине је битан елемент за успешност унутрашњег тржишта. Висок, хомоген и једнак ниво заштите права индустријске својине на унутрашњем тржишту важан је не само за подстицање иновација и стваралаштва, већ и за развој запошљавања и побољшања конкурентности.¹ Заштитом интелектуалне својине би требало омогућити проналазачу или ствараоцу да од проналаска или креације оствари закониту добит, али се њоме не сме ограничавати слобода изражавања, слободан проток информација и заштита личних података, укључујући и оне на интернету.² Међутим, утврђивање материјалних права интелектуалне својине, само по себи, није довољно да би се обезбедио дефинисани циљ једнаког нивоа заштите. Напротив, неопходно је дефинисати и правне инструменте којима се осигурава реализација ових права. Другим речима, без делотворних средстава спровођења права интелектуалне својине обесхрабрују се иновативност и стваралаштво, а смањују улагања. У том смислу, одређивање најделотворнијих средстава за заштиту права интелектуалне својине је од највеће важности за успешност унутрашњег тржишта, што је и условило доношење Директиве 2004/48/ЕЗ Европског парламента и Већа од 29. 4. 2004. године о спровођењу права интелектуалне својине (у даљем тексту: Директива 2004/48/ЕЗ).³ Предмет ове директиве су, према чл. 1, управо мере, поступци и правна средства у циљу обезбеђења спровођења права интелектуалне својине.⁴ Наведене мере, поступци и правна средства примењују се на сваку повреду права

¹ Тач. 1, Образложења Директиве 2004/48/ЕЗ Европског парламента и Већа од 29. 4. 2004. о спровођењу права интелектуалне својине, *Berichtigung der Richtlinie 2004/48/EG des Europäischen Parlaments und des Rates vom 29. April 2004 zur Durchsetzung der Rechte des geistigen Eigentums* (ABl. L 157 vom 30.4.2004), ABl. L 195 vom 2.6.2004, стр.16.

² Тач. 2, Образложења наведене директиве, стр. 16. Fezer K. H., *Markenrecht, Auflage 3*, München, 2001, стр. 74-78. Видети: Götting, H. P., *Persönlichkeitsmerkmale von verstorbenen Personen der Zeitgeschichte als Marke*, GRUR 7/2001, стр. 621, Марковић, С., *Право интелектуалне својине и информационо друштво*, Београд 2014; стр. 97-111, Поповић, Д., *Жигом заштићене ознаке, кључне речи и оглашавање на интернету*, *Право и привреда* 4-6/2011, стр. 927-947; Влашковић, К., *Слобода изражавања мишљења и слобода уметничког стваралаштва као ограничење деловања познатог жига у немачком праву*, *Правни живот*, 11/2015, стр. 537-547.

³ Тач. 23, Образложења наведене директиве, стр. 18.

⁴ За потребе Директиве 2004/48/ЕЗ појам „права интелектуалне својине“ укључује права индустријске својине.

интелектуалне својине, како је предвиђено правом Заједнице и/или националним правом државе чланице.⁵

У циљу ефикасног остваривања својих права титулари би требало да имају могућност да захтевају издавање судских налога не само против повредилаца права, него и против посредника, чије услуге треће лице користи у циљу повреде ових права. Међутим, у пракси се најпре поставило питање која лица могу бити обухваћена појмом „посредника“, с обзиром да се промет роба и услуга одвија и на стварном и на виртуелном тржишту. Поред тога, у случају да се појам „посредника“, у смислу наведене директиве, односи и на лица која делују на стварном тржишту, поставља се и питање да ли се и на њих могу применити одредбе наведене директиве у вези са судским налозима, који се издају против посредника на виртуелном тржишту. Наведена питања, као и утврђивање основних својстава мера, поступака и правних средстава за спровођење права интелектуалне својине су предмет анализе у овом раду. С обзиром на шири спектар права интелектуалне својине, аутори су своје истраживање засновали на једном од његових целина, а то је спровођење заштите права жига.

2. Одлуке националних чешких судова

Након доношења Директиве 2004/48/ЕЗ, бројне државе чланице су, у предвиђеном временском периоду, у своје национално законодавство имплементирале њене одредбе. Тако је, на пример, чешким Законом бр. 221/2006 о спровођењу права интелектуалне својине (у даљем тексту: чешки Закон бр. 221/2006),⁶ садржај чл. 11, Директиве 2004/48/ЕЗ пренет у чл. 4, овог закона.⁷ Међутим, још увек у земљама чланицама Уније, поред имплементације одредаба о спровођењу права интелектуалне својине, постоје нејасноће о томе која врста посредника, без обзира на њихову одговорност, може бити предмет посебних мера за заштиту интелектуалне својине. У том контексту, на пример, значајне су одлуке чешких судских инстанци, као и њихова претходна питања упућена Европском суду. Наиме, у недавном спору *Delta Center* је био закупац

⁵ Hilty, R. M., Jaeger, T., Kitz, V., *Geistiges Eigentum: Herausforderung Durchsetzung*, Springer-Verlag, München 2008, стр. 124-130.

⁶ Чешки Закон бр. 221/2006 Sb., *Zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví*, 26.5.2006, доступно на: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-221>, 12.3.2017.

⁷ Чл. 4, ст. 1, чешког Закона бр. 221/2006 одређује: „У случају неоправданог задирања у права индустријске својине, оштећеник може захтевати од суда да прекршиоцу наложи да престане с поступањем којим се повређују или се могу повредити његова права и да уклони последице које из тога произлазе.“ Тач. 10, пресуде Европског суда С-494/15, доступно на: curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-494/15, 14.3.2017. У складу са ст 3, овог члана, „оштећеници могу затражити од суда и да наложи мере „свакој особи чија средства или услуге треће особе користе за повреде њихових права.“ Тач. 11, наведене пресуде.

тржног центра под називом „*Pražská tržnice*“ (Прашка тржница), који је у позакуп трговцима давао продајна места у овом простору. При том је са трговцима закључивао уговоре, којима их је обавезао да се придржавају прописа о делатности друштва *Delta Center*. Осим тога, трговцима је била достављена и брошура, на чешком и вијетнамском језику, с називом „Упозорење продавцима“ у оквиру које је од стране друштва *Delta Center* наглашено да је забрањена продаја фалсификоване робе и да таква околност за последицу има отказивање уговора. Након што су утврдиле да су трговци на тој тржници продавали фалсификоване производе обележене њиховим заштићеним и реномираним жиговима, тужиле у овом спору су се обратиле *Mestskom Soudu v Praze* (Општински суд у Прагу) са захтевом да, поред осталог, *Delta Center* престане са склапањем или продужавањем уговора о коришћењу продајних места када ови уговори не садрже обавезу трговца да прекине повреду права интелектуалне својине тужилца, нити клаузулу по којој *Delta Center* може да откаже уговор у случају повреде или угрожавања ових права.

Општински суд у Прагу је одбио тужбени захтев, иако је сматрао да је *Delta Center* лице чија средства и услуге користе трећа лица у смислу чл. 4, ст. 3, чешког Закона бр. 221/2006. Међутим, суд је одлучио да не постоји повреда или угрожавање права тужилца, јер је за купце очигледно да је продавана роба фалсификована и да је, сходно томе, тужиле нису производиле нити продавале.

Поступајући по жалби *Nejvyšší Soud* (чешки Врховни суд) је установио да текст чл. 4, ст. 3, Закона бр. 221/2006 одговара чл. 11, трећа реченица, Директиве 2004/48/ЕЗ и да се унутрашњи прописи за њену имплементацију морају тумачити, колико год је то могуће, у смислу њеног текста и циља. Овај суд је истакао да се спор мора решавати узимајући у обзир и тумачење Европског суда у пресуди „C-324/09”⁸ у вези са наведеном одредбом Директиве 2004/48/ЕЗ. Међутим, овај суд је сматрао да се ово тумачење повреде права интелектуалне својине односи на виртуелно тржиште, па се поставља питање да ли исто тумачење важи и за случај повреде права интелектуалне својине на стварном тржишту. На основу тога, поступак је обустављен и Европском суду је постављено питање да ли је лице које је закупац простора тржнице и које појединачним трговцима ставља на располагање штандове за продају, као и површине за постављање штандова, посредник чије услуге треће лице користи

⁸ Jahn, D., Leible, S., *Verantwortlichkeit von eBay für Markenrechtsverletzungen*, GRUR Prax 14/2011, стр. 324; Wick, G. R., *Inhalt und Grenzen des Auskunftsanspruchs gegen Zugangsanbieter*, Bonn 2010, стр. 164-172. Видети и пресуду Европског суда од 12.11.2010, C-70/10 Scarlet Extended, тач. 30 и 31, Urteil des Gerichtshofes (Dritte Kammer) vom 24. November 2011, Scarlet Extended SA gegen Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM), Cour d'appel de Bruxelles, доступно на: curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-70/10, 11.3.2017.

за повреду права интелектуалне својине у смислу чл. 11, трећа реченица,⁹ Директиве 2004/48/ЕЗ.

3. Одлука Европског суда C-494/15

Државе чланице су, по основу чл. 11, трећа реченица, Директиве 2004/48/ЕЗ, као и чл. 8, ст. 3, Директиве 2001/29/ЕЗ,¹⁰ обавезне да гарантују да ће посредник, чије услуге треће лице користи за повреду неког права интелектуалне својине, бити приморан да предузме мере да се прекине са повредом права, као и мере за спречавање поновљене повреде, независно од могуће властите одговорности. У том контексту, Европски суд истиче: „да би се учесник у промету сматрао посредником, у смислу наведеног прописа, мора се утврдити да исти нуди услугу која је подесна да је једно или више лица користи за повреду права интелектуалне својине. При том није неопходно да посредник са овим лицима успоставља неки посебан однос.”¹¹ Овај суд је на подручју електронске трговине одлучио да се лица чије се услуге ограничавају на гарантовање приступа интернету, а да при том не нуде друге услуге, нити обављају контролу, нуде услугу коју трећа лица могу да искористе за повреду права интелектуалне својине сматрају посредницима.

У конкретном случају није оспорено да је *Delta Center* купац тржишног простора и да обавља привредну делатност која се састоји у давању у подзакуп продајних површина на том простору. Таква делатност за новац представља услугу. Такође је неспорно да неки трговци као подзакупци продајне површине користе да би на њима потрошачима нудили кривотворене производе, обележене познатим жиговима. Европски суд утврђује да је учесник у промету, који трећим лицима нуди услугу закупа или подзакупа површина на неком тржишном простору, чиме трећа лица добијају приступ овом месту продаје и тамо на продају нуде кривотворене производе обележене жигом, обухваћен

⁹ Чл. 11, трећа реченица, Директиве 2004/48/ЕЗ гласи: „Државе чланице осигуравају да, када је донета судска одлука о повреди права интелектуалне својине, судови могу против повредиоца издати судски налог чији је циљ забрана даљег вршења повреде. Ако је тако утврђено националним правом, непоштовање судског налога, према потреби, подлеже плаћању казне. Државе чланице такође осигуравају да носиоци права могу затражити судски налог против посредника чије услуге треће лице користи за повреду права интелектуалне својине, не доводећи у питање чл. 8, ст. 3, Директиве 2001/29/ЕЗ.” *Die Umsetzung der „Durchsetzungsrichtlinie” 2004/48/EG vom 29.4.2004 in Deutschland*, Hoffmann Eitle, Rundschreiben 7/2008, München 2008, стр. 7.

¹⁰ Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22.5.2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society, OJ L 167, 22.6.2001, стр. 10–19.

¹¹ Видети пресуду Европског суда од 27.3.2014, C-314/12 *UPC Telekabel/Constantin Film, EU-konforme unbestimmte Sperrverfügung gegen Internetprovider*, тач. 32, GRUR 5/014, стр. 468.

појмом посредника у смислу чл. 11, трећа реченица, Директиве 2004/48/ЕЗ. При том је без значаја околност да ли се продајна места стављају на располагање корисницима виртуелног или стварног тржишта. Наиме, на основу Директиве 2004/48/ЕЗ не произилази да је подручје њене примене ограничено само на електронску трговину. Циљ који је описан у тачки 10, образложења Директиве 2004/48/ЕЗ, а то је гарантовање високог, једнако вредног и хомогеног нивоа заштите за интелектуалну својину на унутрашњем тржишту, био би суштински развођен када се судски налози, на основу чл. 11, трећа реченица, Директиве 2004/48/ЕЗ не би могли усмерити против учесника у промету који трећим лицима нуди приступ стварном тржишту на којем она нуде на продају кривотворене производе обележене познатим жиговима. Другим речима, закупац тржишног центра, који даје у подзакуп простор у овим халама трговцима, од којих неки своје штандове користе за продају кривотворене робе, обухваћен је појмом посредника.

Међутим, од посредника се не може захтевати генерално и стално надзирање корисника његових услуга, али он може бити приморан да предузме мере којима се доприноси отклањању поновљених повреда од стране истог трговца. Европски суд наглашава да се тумачење у пресуди „С-324/09” односи на налоге који су усмерени против посредника на виртуелном тржишту, при чему је чл. 11 тумачен у вези са чл. 3, Директиве 2004/48/ЕЗ и при томе нису размотрени сви облици тржишта на којима се може десити повреда. На основу тога, Европски суд је на постављено питање одговорио да су судски налози против посредника, који нуди услуге закупа продајних штандова у тржним центрима, идентични са онима, које је исти суд поставио у пресуди „С-324/09” за налоге усмерене против посредника који делује на виртуелном тржишту. Зато је неопходно ближе представити ову пресуду.

4. Одлука Европског суда С-324/09

У спору „С-324/09”¹² Европском суду је постављено и питање да ли је чл. 11, трећом реченицом, Директиве 2004/48/ЕЗ прописано да државе чланице омогуће титулару права интелектуалне својине да захтева судске налоге против провајдера на виртуелном тржишту, на којем су повређена његова права, и када је реч о будућим повредама. У случају потврдног одговора постављено је питање о каквим налозима је реч.¹³

Суштина постављеног питања је да ли се овом одредбом државе чланице обавезују да гарантују да провајдер на виртуелном тржишту може да буде

¹² Пресуда Европског суда од 12.7.2011, С-324/09: Haftung von Service-Providern im Internet - L'Oréal/eBay, GRUR 11/2011, стр. 1025.

¹³ Исто, тач. 10, стр. 1027. У истом смислу: пресуда Европског суда од 29.1.2008, С-275/06: Keine Auskunftsansprüche der Musikindustrie gegen Internetprovider, Productores de Música de España/Telefónica de España SAU, тач. 43, GRUR 3/2008, стр. 241.

приморан, независно од сопствене одговорности, не само на предузимање мера којима се окончава повреда права индустријске својине од стране корисника његових услуга, него и на предузимање мера у циљу спречавања будућих повреда. Европски суд сматра да се при одговору на постављена питања мора узети у обзир циљ Директиве 2004/48/ЕЗ по којем су државе чланице у информационом друштву обавезне да осигурају ефективну заштиту интелектуалне својине.¹⁴ На основу тога, закључује да националним судовима припада надлежност да против пружалаца интернет услуга, који корисницима стављају на располагање виртуелно тржиште, наложе мере, којима се доприноси не само престанку повреда изазваних на виртуелном тржишту, него и делотворном спречавању нових повреда.¹⁵ У образложењу за овај став се истиче да би се тумачењем чл. 11, трећа реченица Директиве 2004/48/ЕЗ, по којем обавеза наметнута државама чланицама постоји само у смислу да титулари права интелектуалне својине могу захтевати судске налоге против пружалаца услуга на виртуелном тржишту у циљу обустављања повреда њихових права, ограничио домашај обавезе која је предвиђена чл. 18, Директиве о електронском пословању, што би било у супротности са правилом које је постављено у чл. 2, ст. 3, Директиве 2004/48/ЕЗ.¹⁶ Поред тога, ограничено тумачење чл. 11, трећа реченица Директиве 2004/48/ЕЗ не би било ни у сагласности са тач. 24, образложења ове директиве, којом се управо истиче да се према чињеничном стању и уколико је то оправдано околностима морају предвидети мере којима се спречава поновна повреда права интелектуалне својине.¹⁷

¹⁴ *Исто*, тач. 131. У сличном контексту је и пресуда „Cartier” Жалбеног суда Енглеске и Велса, донета новембра 2014. године. У овом спору Cartier је захтевао издавање судског налога против британских интернет понуђача са циљем блокирања приступа различитим сајтовима на којима су они продавали производе, којима се повређује жиг. Проблем се састојао у томе да се британским правом предвиђа блокирање сајта понуђача, којим се повређује ауторско право. Међутим, не постоји ниједан правни пропис који се односи на сајт којим се повређује право жига или неко друго право индустријске својине. Поступајући судија је, ипак, у овом спору заступао схватање да је у надлежности суда да донесе такву меру, при чему се позвао на пресуду из 1981. године „Senior Courts Act” у којој је истакнуто „да суд привремено или трајно може издати налог у свим случајевима у којима је то оправдано или примерено. Поред тога, позвао се и на чл. 11, Директиве 2004/48/ЕЗ. Напомињемо да је чл. 8, ст. 3, Директиве 2001/29/ЕЗ о усклађивању одређених аспеката ауторског и сродних права у информационом друштву предвиђена обавеза држава чланица по којој титулар права може захтевати судске налоге против посредника, чије услуге треће лице користи за повреду ауторског или сродног права. *Berufungsgericht für England und Wales, Urteil „Cartier”,* доступно на: <https://euipo.europa.eu/ohimportal/de/web/.../3093334>, 14.3.2017.

¹⁵ Наведена пресуда „C-324/09”, тач. 144.

¹⁶ *Исто*, тач. 133.

¹⁷ *Исто*, тач. 134.

Модалитети судских налога које државе чланице морају предузети према чл. 11, трећа реченица Директиве 2004/48/ЕЗ, као и модалитети неопходних услова и сам поступак су предмет националних правних прописа. При том, ови национални прописи морају у сваком случају да буду обликовани на начин којим се може остварити циљ Директиве 2004/48/ЕЗ. У том погледу мора се имати у виду да дотичне мере према чл. 3, ст. 2, Директиве 2004/48/ЕЗ морају да буду делотворне и одвраћајуће.¹⁸ Поред тога, државе чланице морају узети у обзир ограничења која произилазе из Директиве 2004/48/ЕЗ, као и из правних извора на које се ова директива позива. На пример, као прво, из чл. 15, ст. 1, Директиве 2000/31/ЕЗ у вези са чл. 2, ст. 3, Директиве 2004/48/ЕЗ произилази да се мере које се могу захтевати од пружаоца услуга на мрежи не могу састојати у активном и сталном надзору свих навода корисника његових услуга у циљу спречавања сваке будуће повреде права интелектуалне својине путем сајта пружаоца услуга. Таква општа обавеза надзора није у сагласности ни са чл. 3, Директиве 2004/48 по којем мере морају бити примерене и пропорционалне, а не везане за прекомерне новчане издатке. Као друго, на основу чл. 3, Директиве 2004/48 национални суд који издаје налоге мора да води рачуна да се овим мерама не успуштавају нова ограничења за закониту трговину. То значи да судски налози који су издати провајдеру не могу за предмет имати општу и трајну забрану да се на овом виртуелном тржишту нуде производи обележени жиговима, нити се мерама може изазвати таква последица. Међутим, на основу судских налога провајдер може бити приморан да предузме мере којима се онемогућава понављање таквих повреда истих жигова од стране истог трговца, уколико провајдер сам не искључи повредиоца права интелектуалне својине.¹⁹

У циљу гарантовања делотворног правног средства према лицу које *on-line* услугу користи у сврху повреде права интелектуалне својине, провајдеру може да буде наложено предузимање мера којима се олакшава идентификовање његовог корисника који наступа као продавац. Неопходно је респектовати личне податке, али, упркос тога, повредилац мора бити јасно идентификован, уколико он делује у пословном промету, а не као приватно лице.²⁰

¹⁸ Hilty, R. M., Jaeger, T., Kitz, V., *нав. дело*, стр. 134. О принципима једнакости и ефективности наведених мера видети пресуде Европског суда: C- 222/05 *van der Weerd and Others* од 7.6.2007, тач. 28, доступно на: courtoffjustice.blogspot.com/.../joined-cases-225, 17.3.2017; C-145/08 *Club Hotel Loutraki AE und andere gegen Ethnico Symvoulia Radiotileorasis und Ypourgos Epikrateias* и C-149/08 *Aktor Anonymi Techniki Etaireia (Aktor ATE) gegen Ethnico Symvoulia Radiotileorasis*, тач. 74, доступно на: eur-lex.europa.eu > ... > EU law and publications > EUR-Lex, 17.3.2017. Michel Walter, *Rechtsverletzende Website - Sperranordnung gegen Access-Provider*, *Medien und Recht* 2/2014, стр. 201.

¹⁹ Наведена пресуда „C-324/09”, тач. 144.

²⁰ *Исто*, тач. 142.

Представљене мере нису једине које се могу предузети државе чланице. Међутим, сваком другом мером која је издата у форми судског налога мора се обезбедити примерена равнотежа између различитих права и интереса.²¹

На крају, Европски суд закључује да се чл. 11, трећа реченица Директиве 2004/48/ЕЗ мора тумачити у смислу да су државе чланице обавезне да преко надлежних националних судова наложе провајдеру *on-line* тржишта предузимање мера којима се доприноси не само престанку повреда које изазива корисник овог виртуелног тржишта, него такође и спречавању таквих будућих повреда. Мере морају бити делотворне, пропорционалне и одвраћајуће, али се њима не смеју успостављати ограничења за закониту трговину.²²

5. Закључак

Садржај чл. 11, трећа реченица Директиве 2004/48/ЕЗ мора се тумачити у смислу да је закупац тржног центра, који даје у подзакуп продајна места и штандове овог простора трговцима, а неки од њих своја продајна места користе за продају фалсификованих производа обележених туђим жигом, обухваћен појмом „посредника, чије услуге треће лице користи за повреду права интелектуалне својине“. Поред тога, исти члан се мора тумачити и у смислу да су услови у погледу издавања судских налога, којима подлеже посредник који нуди услугу давања у подзакуп продајних површина тржног центра, идентични условима који су утврђени за издавање судских налога против посредника на виртуелном тржишту.

Мере које се налажу су у надлежности националних права, али по својој природи и карактеру морају бити у сагласности са Директивом 2004/48/ЕЗ. Оне морају бити поштене и правичне, не смеју бити непотребно сложене или скупе, нити се њима могу наметати неразумни временски рокови или неоправдана одлагања. Другим речима, мере морају бити делотворне и пропорционалне и њима се треће лице мора одвраћати од повреде, а морају се примењивати на такав начин да се избегне ограничавање законите трговине. Истовремено, оне се морају односити и на спречавање будућих повреда права интелектуалне својине.

²¹ Исто, тач. 143.

²² Исто, тач. 144. Hilty, R. M., Jaeger, T., Kitz, V., *нав. дело*, 138; Jahn, D., Leible, S., *нав. чланак*, стр. 326; Wick, G. R., *нав. дело*, стр. 184; Walter, M., *нав. чланак*, стр. 203; Geiger, C., *Intellectual "Property" after the Treaty of Lisbon - Towards a different approach in the new European legal order?*, *European intellectual property review*, 6/2010, стр. 255-258.

*Božin Vlašković, Ph.D., Full-time Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac
Milica Šutova, Ph.D., The State commission
for decision making in second instance in the
field of inspection and misdemeanor procedure, Skopje*

THE EUROPEAN COURT ABOUT THE IDENTICAL POSITION OF TENANT AND PROVIDER, AS INTERMEDIARIES OF SERVICES, IN TERMS OF TRADEMARK INFRINGEMENT

Summary

According to the Directive 2004/48/EC provisions, Member States of the Union should enable right holders of intellectual property to issue an injunction against intermediaries, whose services are being used by a third party to violate these rights. However, intermediaries today offer their services to both the real (traditional) market and the virtual (digital) market. Given that the earlier practice of the European Court resolved the question of issuing injunctions against intermediaries in the virtual market, the question was raised about whether the liability of intermediaries in the real market is resolved in the same manner. The European Court gave an affirmative answer to this question.

Member States, within their legislations, should provide measures, procedures and legal remedies, necessary to ensure the enforcement of the intellectual property rights. All imposed measures must be fair and equitable, not unnecessarily complicated or costly, nor to entail unreasonable time limits or unwarranted delays. Those measures shall be proportionate and dissuasive and shall be applied, in such a manner, as to avoid the creation of barriers to legitimate trade, and also, shall be effective enough in terms of suspension of existing and prevention of future infringements.

Key words: *virtual market, real market, infringements of trademark, injunction, the characteristics of the measures, procedures and remedies.*

Литература

- Влашковић, К., *Слобода изражавања мишљења и слобода уметничког стваралаштва као ограничење деловања познатог жига у немачком праву*, Правни живот 11/2015.
Götting, H. P., *Persönlichkeitsmerkmale von verstreuten Personen der Zeitgeschichte als Marke*, GRUR 7/2001.

- Geiger, C., *Intellectual "Property" after the Treaty of Lisbon - Towards a different approach in the new European legal order?*, European intellectual property review 6/2010.
- Jahn, D., Leible, S., *Verantwortlichkeit von eBay für Markenrechtsverletzungen*, GRUR Prax 14/2011.
- Марковић, С., *Право интелектуалне својине и информационо друштво*, Београд 2014.
- Поповић, Д., *Жигом заштићене ознаке, кључне речи и оглашавање на интернету*, Право и привреда, 4-6/2011.
- Fezer K.H., *Markenrecht*, Auflage 3, München, 2001.
- Hilty, R. M., Jaeger, T., Kitz, V., *Geistiges Eigentum: Herausforderung Durchsetzung*, Springer-Verlag, München 2008.
- Walter, M., *Rechtsverletzende Website - Sperranordnung gegen Access-Provider, Medien und Recht 2/2014*.
- Wick, G. R., *Inhalt und Grenzen des Auskunftsanspruchs gegen Zugangsanbieter*, Bonn 2010.
- Berichtigung der Richtlinie 2004/48/EG des Europäischen Parlaments und des Rates vom 29. April 2004 zur Durchsetzung der Rechte des geistigen Eigentums (ABl. L 157 vom 30.4.2004), ABl. L 195 vom 2.6.2004.
- Die Umsetzung der „Durchsetzungsrichtlinie“ 2004/48/EG vom 29.4.2004 in Deutschland, Hoffmann Eitle, Rundschreiben 7/2008, München 2008.
- Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22.5.2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society, OJ L 167, 22.6.2001.
- Пресуде Европског суда C-494/15, доступно на: curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-494/15
- Пресуда Европског суда од 27.3.2014, C-314/12 UPC Telekabel/Constantin Film, EU-konforme unbestimmte Sperrverfügung gegen Internetprovider, GRUR 5/014.
- Пресуда Европског суда од 12.7.2011, C-324/09: Haftung von Service-Providern im Internet - L'Oréal/eBay, GRUR 11/2011.
- Пресуда Европског суда од 29.1.2008, C-275/06: Keine Auskunftsansprüche der Musikindustrie gegen Internetprovider, Productores de Música de España/Telefónica de España SAU, тач. 43, GRUR 3/2008.
- Пресуда Европског суда од 12.11.2010, C-70/10 Urteil des Gerichtshofes (Dritte Kammer) vom 24. November 2011, Scarlet Extended SA gegen Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM), Cour d'appel de Bruxelles, доступно на: curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-70/10.
- Пресуда „Cartier” Жалбеног суда Енглеске и Велса, Berufungsgericht für England und Wales, Urteil „Cartier”, доступно на: <https://euipo.europa.eu/ohimportal/de/web.../3093334>.
- Пресуда Европског суда: C- 222/05 van der Weerd and Others од 7.6.2007, доступно на: courtofjustice.blogspot.com/.../joined-cases-225.
- Обједињене пресуде Европског суда: C-145/08 Club Hotel Loutraki AE und andere gegen Ethnico Symvoulia Radiotileorasis und Ypourgos Epikrateias и C-149/08 Aktor Anonymi Techniki Etaireia (Aktor ATE) gegen Ethnico Symvoulia Radiotileorasis, доступно на: eur-lex.europa.eu > ... > EU law and publications > EUR-Lex.
- Чешки Закон бр. 221/2006 Sb., Zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví, 26.5.2006, доступно на: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-221>.